

ANT AKMENOS KRANTŲ

Vyskupo M. Valančiaus krikš

(Atkelta iš 6 p.)

liudijantys skaičiai „1883“. Ta pati data iškalta ir į cokolį įmūrytame pamatiniame akmenyje.

Bažnyčią sudaro nava, presbiterija ir dvi zakristijos, o virš įėjimo įrengtas choro balkonas. Joje stovi meniškais raizginiais papuošti pagrindinis Šv. Lauryno ir sūniniai Šv. Mergelės Marijos bei Kristaus krikšto altoriai.

Kairėje zakristijoje kabo Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus portretas, o dešinėje – atminimo lenta su lietuviškos spaudos draudimo metais rašytu žemaitišku užrašu, kuris skelbia: „Pirma bažnyčia Kalnalyje pabudavota par Kunygauszkis Oginski 1777 metusie. Sudegė 1882 m. 28 Liepos m. iš perkunijos. Stojosy dabar bažnyčia Kalnaly, par storonie Kuniga Simona Jucewicz, wargais ir kasztu žmoniu nauja pabudavota 1883 m. Džiaukities žmones Kalnaly, jog Dievas neapleida musu ir tos vietos turime kamie duszes ir sumnienie patiesziti. Už fundatorios kajp givus tejp ir numirosius, Skajtitojau 3. sweika Maria.“

Parapijiečių lėšomis buvo padaryti suoliai-klaupai. Puošnių klaupą bažnyčiai 1884 m. dovanojo Terespolio (Tintelių) dvaro savininkas Steponas Stančikas. Apie tai liudija klaupoto viduje išlikęs įrašas: „Dyrbynta Korstije, Stepona Stančika. 1884 m. junio. 4 die.“

Šventorių apjuosė lauko akmenų pylimas, kuriame priešais bažnyčią iškilo mediniai vartai. Šalia jų, šventoriaus kampe 1884 m. pastatyta trijų tarpsnių piramidės pavidalo varpinė. Virš jos durų įrengtas balkonėlis, iš kurio didžiųjų religinių švenčių metu kunigas sakydavo pamokslą šventoriuje susirinkusiems maldininkams.

Į varpinę įkeltas senasis žalvarinis varpas, kurį puošė reljefinis vynuogių kekų motyvo ornamentas, rėminęs įrašą lotynų kalba: „SOLI DEO GLORIA MEFECCIT. I A. BELLMANN ANNO 1778“.

Įrašas liudija, kad varpą Viešpaties Dievo garbei 1778 m. išliejo Karaliaučiaus varpų liejikas Jonas Albrechtas Belmanas. Manoma, kad varpą pirmajai bažnyčiai dovanojo jos statytojas kunigaikštis

Šv. Lauryno bažnyčios choro dainininkai (giedoriai) su klebonu Simonu Žulpa šventoriuje prie varpinės. J. Didelaitis nuotr., 1938 m. (Iš Onos Baltuonienės ir jos dukters Alinos Zaleckienės šeimos archyvo, Nasrėnai; kopija saugoma Vyskupo Motiejaus Valančiaus gimtinės muziejaus rinkinyje).

Andriejus Oginskis.

Apie 1892–1898 m. šv. Lauryno bažnyčioje filialistu tarnavo kunigas Juozapas Žiogas. Jis domėjosi senove, tyrinėjo Imbarės piliakalnį ir kapinyną, žvalgė Kūlsodžio kapinyną, rinko ir kaupė archeologinių radinių kolekciją, kuri šiuo metu saugoma Šiaulių „Aušros“ muziejuje.

Kaimo laukai turėjo savo pavadinimus

Nors kaimas apėmė nedidelę teritoriją, jame buvę laukai, pievos, linmarkos ir kitos vietovės turėjo savo žemėvardžius.

Rytiniame kaimo pakraštyje, Salanto slėnyje plytėjo Lankos (Lankos) – pusės hektaro dydžio užliejamos pievos. Šalia jų buvo pora vietų linams merkti. Viena jų, vadinama Katildugniu, buvo įrengta upės senvagėje, kurios gylis siekė iki dviejų metrų.

Kita linmarka, vadinama Lugninėmis, buvusi kairiajame Salanto krante. Ji apėmė apie ketvirtadalį hektaro plotą, kuris net per didelius karščius neišdžiūdavo ir kuriamė veisdavosi žuvis.

Į šiaurę nuo Lugninės esanti apie 30 m ilgio Salanto upės dalis buvusi vadinama Poviline. Pasakojama, kad šioje vietoje nuskendęs Povilu vadintas žmogus.

Šiaurinėje kaimo dalyje porą

hektarų žemės apėmė Pastauninku (Pastaunys) vadinama dirva. Į rytus nuo jos telkšojo šaltinėlis, šalia kurio seniau veikė nedidelė degtinės varykla (bravorėlis).

Šiauriniame pakraštyje, ties riba su Barzdžių kaimu 7 ha plote, šlapioje ir akmenuotoje žemėje augo alksnynas, vadinamas Pamoniškium. Šiaurės vakarinėje kaimo dalyje buvusi apie 120 x 40 m dydžio griova, vadinama Dauba, kurios stačiuose šlaituose augo vyšnios.

Vakarinėje kaimo dalyje plytėjo pora ariamos žemės laukų, žemėjančių į vakarus. Vienas jų, Paupelis (Paupalis) apėmė apie 5 ha, o kitas, Užsodis – apie 2 hektarus. Abiejų laukų žemė buvusi molinga.

Palei Paupelio lauką tekėjo vasaromis išdžiūvantis Upaliu vadintas upelis, Lankose įtekantis į Salantą. Vakariniam kaimo pakraštyje apie 7 ha apėmė Ganyklalė vadinamas akmenuotas, durpingas ir krūmais apaugęs laukas. Jo vardas liudija, kad seniau čia plytėjusios bendrosios ganyklos. Sklido kalbos, kad Ganyklalėje sutemus vaikšto degančios žvakėlės.

Pietinėje kaimo dalyje tris ketvirtadalius hektaro apėmė Galviais (Galvė) vadinamos duobės. Netoli jų tarpukariu riogsojo baigiamo griauti akmeninio vėjo malūno griuvėsiai, vadinami Melniče.

Tarpukaryje būta prekybos ir paslaugų

1895 m. ir 1915 m. Salantų apylinkės topografiniuose žemėlapiuose Kalnalyje žymimi 4 kiemai. Juose gyveno nuo 21 (1896 m.) iki 45 (1910 m.) gyventojų.

Per 1923 m. pirmąjį Lietuvos apgyvendintų vietų surašymą gyvenvietė vadinama Kalnalių bažnytkaimiu, kuriame buvo 12 kiemų ir 65 gyventojai.

Tarpukariu Kalnalis priklausė Salantų valsčiui ir tebebuvo seniūnijos centras. Jame veikė pašto agentūra, kurioje apylinkės gyventojai prenumeravo laikraščius ir galėjo pasinaudoti telefonu. Kitas

telefonas Kalnalyje 1937 m. buvo įvestas į kleboniją.

Bažnytkaimyje veikė J. Didelaitis laikrodžių remonto dirbtuvės ir fotografijos ateljė „FotoFuks“, Mortos Eisalaitės kolonalių smulkių prekių krautuvė.

Ji nelabai tenkino pirkėjus, nes ne visados jie čia rasdavo nusipirkti labai reikalingo žibalo, o ir kainos buvo didelės. Todėl 1940 m. kalnališkiai ėmėsi žygių, kad bažnytkaimyje savo parduotuvę atidarytų Kretingos vartotojų bendrovė.

Tarpukariu Kalnalyje apsigyveno iš Klausgalvų kaimo kilęs karys savanoris Stasys Eglinskis, 1929 m. kovo 23 d. apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu.

Gyvenimas bažnytkaimyje pastebimai pagyvėjo suteikus 1926 m. Kalnalio šv. Lauryno bažnyčiai parapijos teises. Greta bažnyčios oficialiai pradėjo veikti parapinės kapinės, kurias parapijiečiai apjuosė akmenų mūro tvora, o buvusias filijines kapines Klausgaviuose apleido.

Parapijiečiai stengėsi visokeriopai pagelbėti savo bažnyčiai.

St. Beronto, Antano Bertašiaus ir Petronėlės Sodytės lėšomis buvo pastatyti septynių balsų vargonai su manualine (rankine) ir pedaline klaviatūra bei su prospektu. Vargonų vamzdžiai mediniai ir metaliniai, o traktūra – pneumatinė. Jų autorius – čekų kilmės vargonų meistras Otas Kratokvilas, gyvenęs ir dirbęs Lietuvoje.

1932 m. parapijiečiai surinko 1 500 litų, už kuriuos nupirko baltą baldakimą ir per Velykų šventę juo papuošė bažnyčią. Barzdžių gyventoja Barbora Petkienė su vyru bažnyčiai „įsteigė sidabrinus liktorius prie cimborijos ir varpą“. Varpas kainavo 1 200 litų ir svėrė 9 centnerius. 1932 m. jis parvežtas ir pakabintas varpinėje.

Klebono Simono Žulpos rūpesčiu 1931 m. buvo pastatyta špitolė – parapijos namai, kuriuose įrengti butai zakristijonui, vargonininkui, varpininkui ir skalbėjai (pročakai). Per Salantą nutiestas tiltas, sujungęs bažnytkaimį su kitapus upės esančiais parapijos kaimais.

Vargonininkas Narušis 1931 m. subūrė bažnytinį chorą. Vėliau jis iširo, todėl mokytojas Antanas Šernius 1940 m. organizavo naują chorą, kuriam vadovauti ėmėsi vargonininkas Žaštartas.

Vietoje zakristijono buto 1940 m. pradžioje buvo įrengta vyskupo M. Valančiaus parapijos salė. Joje vyko katalikiškųjų ir pasaulietinių organizacijų susirinkimai ir renginiai, buvo planuojama įrengti knygynėlį-biblioteką ir nedidelį muziejų.

Veikė visuomeninės organizacijos

Iš parapijoje besidarbuojančių visuomeninių katalikiškų organizacijų veikliausia buvo lietuvių katalikiškojo jaunimo federacijos „Pavasaris“ kuopa.

Pavasarininkai rinkdavosi parapijos salėje, skaitė laikraščius ir žurnalus, žaidė šachmatais ir šaškėmis, įsirengė knygynėlį, rengė kultūrinius vakarus, 1940 m. pradžioje pastatė penkių veiksmų dramą „Meksikos kankinys“.

Siekdami pagelbėti Vilniaus krašto lietuviams, 1940 m. balandžio pradžioje pavasarininkai surengė vakarą, kuriame platino Vilniaus pasus ir ženklelius.

Vyrų kuopos vadas Anicetas Puškorius, gyvenęs Skaudalių kaime, iš savo lėšų užsakė Vilniaus krašto lietuviams „Pavasario“ žurnalą. Aktyvumu pasižymėjo B. Žvinklytė, P. Preibytė, J. Viskantas, M. ir Z. Viskantaitės. Pavasarininkų kuopa 1940 m. pavasarį išleido savo laikraštėlį „Vėlkė“.

Be pavasarininkų, prie bažnyčios veikė vaikų Angelo Sargo kuopa, lietuvių katalikų moterų ir lietuvių katalikų vyrų draugijų skyriai.

Greta katalikiškų organizacijų veiklumu pasižymėjo Kalnalio šaulių būrys, susibūręs 1930 Vytauto Didžiojo metais. Jo įkūrėju, valdybos pirmininku, o vėliau ir vadu buvo Klausgalvų pradžios mokyklos vedėjas Juozas Kudarauskas, kurio žmona mokytoja Bronė Kudarauskienė buvo būrio valdybos sekretore.

Mokytojams Kudarauskams persikėlus į Mosėdžio pradžios mokyklą, šaulių būriui ėmėsi vadovauti naujasis mokyklos vedėjas

Javų kūlimas Kalnalio tarybiniam ūkyje. Nežinomas fotografas. 1961 m. (Kretingos muziejus).

Kalnalis aštuonmetė mokykla. Antano Ilgaudo nuotr., 1965 m. (Kretingos muziejus).